

до лексиката на приетите от българската държава политически документи за интеграция на ромското население. По този начин те демонстрират както добро познаване на тези документи, така и индиректно напомнят за бавните стъпки на изпълнението им.

Едновременно с това обаче на дневен ред се включва и старото разбиране, че придържането към шаблонните изрази от политическите документи гарантира снемането от отговорност при предлагането на по-нестандартни решения и по-радикални предложения. В особена степен това е валидно за ИЛ, които са живяли по-дълго във времето на социализма. Тези роми, както и техните съвременници етнически българи не могат да бъдат изключение в това отношение, тъй като и те самите са продукт на онова общество, в което нестандартното мислене не само че не се стимулираше, но и често неговите носители се преследваха от законите на страната.

Типични мнения в тази посока:

- „Очаквам да се интегрират реално към българското общество и да преследват твърдо и упорито целите си в живота.” (Д.Я.);
- „Да завършат образованието си, да се усъвършенстват професионално, да бъдат за пример в обществото.” (А.А.);
- „Светло бъдеще в една прекрасна слънчева България, да продължат делата на своите майки и бащи и да бъдат достойни граждани на Република България.” (М.И.);
- „Да бъдат за пример и достойни граждани.” (Н.К.) и др.

В отговорите на ИЛ обаче не може да не прави силно впечатление фактът, че бъдещето на своите деца те свързват най-често с тяхното по-добро образование, като:

- „Очаквам добро бъдеще, защото инвестирам в образованието на децата си.” (М.Н.);
- „Очаквам от собствените си деца завършване на ВУЗ, което би им позволило реализация като добри специалисти в дадена област. Само по този начин биха били полезни както за себе си, така и за обществото.” (Ф.Ф.) и т.н.

Ключово послание при отговорите на първопроходците със средно и полувисше (колежанско) образование твърде често, почти като правило, е *децата им да завършат поне колеж, а при възможност и висше образование, за да се реализират по-добре*. Например:

- „Очаквам да ме надскочат в образованието, защото аз имам полувисше, а имам голямо желание те да завършат висше.” (Б.М.);
- „Очаквам, че моите деца ще продължат образованието си във висши училища, с което ще се реализират по-добре от мен.” (Т.П.) и т.н.

В тези очаквания прозира чисто човешкото желание, така характерно за българския гражданин, **децата да надминат родителите си**. Тези акценти в изследването, свързани с образованието в семействата на първопроходците, излизат в пълен противовес на станалото напоследък популярно твърдение, че образованието не влизало в ценностната система на ромите. В тази посока твърде показателно е следното съждение на едно от ИЛ:

- „Както навремето баща ми е настоявал да учим, така сега и аз настоявам пред моите деца да се учат. Очаквам самостоятелно и положително развитие в бъдеще.” (Ю.Я.).

Част от анкетираните роми искат да видят децата си в бъдеще *високообразовани, самостоятелни и конкурентноспособни, в свят без предразсъдъци и делене*. Това са все ценности, които могат да осигурят добро бъдеще на всеки млад човек